

Šestá přednáška

22. března 1921

(Vzpomínková představa a její proměna v imaginaci a inspiraci. Rozum v moderní přírodní vědě a u Goetha. Fenomenalita a pra-fenomen. Zesílená činnost zapomínání jako zážitek vnitřní svobody. Od podstaty vzpomínky k poznání lidského nitra: jater a ledvin. Svatá Tereza, Mechthilda z Magdeburku. Tvoření nervové soustavy. Přednášky o anthroposofii z roku 1909 a kniha „Anthroposofie“ Souvislost horního a dolního orgánu v člověku. Spirituální psychologie a terapie.)

GA 324

Rudolf Steiner

Doposud jsem mluvil o nadsmyslových schopnostech poznání, které nazývám imaginativní a inspirované poznání. Dnes bych chtěl nejdříve říci ještě něco k dosažení těchto poznávacích schopností. Přirozeně o tom mohu něco zásadního a jednotlivého jenom naznačit.

Podrobnosti najdete v mé knize „O poznávání vyšších světů“. Zde vyzvednu jen to, co je důležité v oněch souvislostech, o nichž jsem si umínil pojednat v těchto přednáškách.

To, co jsem vám vylíčil jako poznání imaginativní, toho lze dosáhnout tak, jak jsem už naznačil, to je napodobováním vzpomínkového procesu na vyšším stupni. Vzpomínkový proces má svůj podstatný znak v tom, že zachycuje to, co k člověku přistupuje (přistupovalo) ve vnějším prožívání. Vzpomínkový proces to zachycuje v obraze.

Nyní jde o to, abychom se poněkud dorozuměli o určitých vlastnostech obvyklého vzpomínkového procesu, z něhož teprve je nutno čistou vzpomínku vyloupnout. Odtud to, co lze v pravém slova smyslu nazvat vzpomínkou. Vzpomínka má pak jaksí tu zvláštnost, že nám do jisté míry vnucuje zkreslení toho, co jsme skutečně prožili. Snad to tu nemusím zvlášť rozvádět, neboť většině z vás by to mohlo být velmi dobře známé. Jak mnohdy můžeme být hnáni až k zoufalství, chceme-li někomu vyprávět něco, co jsme kdysi prožili. V průběhu samotného vyprávění můžeme sami dobře pozorovat, co se skrze naši vzpomínkovou schopnost vlastně stalo z toho, co jsme prožili. Dokonce i pro každodenní všední život je tu zapotřebí určité sebevýchovy, chceme-li se dohrabat čisté vzpomínky, chceme-li být schopni mít vzpomínky v obraze tak, jak se věci staly, chceme-li mít po ruce vzpomínkové obrazy jako věrné reprodukce toho, co jsme skutečně prožili.

Pak ovšem budeme moci rozlišovat také mezi tím, co je ve vztahu ke vzpomínce oprávněná, k uměleckosti se povznášející fantazie, a tím, co je pouhým falšováním zážitků. Zpočátku tady stačí poukázat alespoň na rozdíl mezi tím, zda se povzneseme k dokreslení vzpomínek fantazií či zda se snížíme k falšování vzpomínek. I takové rozlišování musí být subjektivně prožité, chce-li být člověk vůbec v dobrém duševním rozpoložení.

Lze tu poukázat také na skutečnost, že mnohé popisy mystických zážitků jsou v podstatě zcela porušené vzpomínkové představy. Přesto na základě studia takových porušených vzpomínkových

představ, vystupujících v podobě mystického prožívání, můžeme poukázat na to, že studiem těchto zcela vážně vystupujících mystiků můžeme získat velmi mnoho.

U vlastních vzpomínek si však musíme být naprosto jasně vědomi, jak tyto vzpomínky přetváříme fantazií, a jaká vnitřní duševní činnost se nám musí stát samozřejmou, chceme-li takové libovůle odstraňovat, abychom, chtěl bych říci, ze své paměti uměli těžit vzpomínky stále pravdivější, stále věrnější.

Z obojího zkruslování vzpomínek, chtěl bych říci, jak z toho, které je dáno silami umělecké fantazie, tak i z toho, které je dáno lhavým úsilím o falšování, studujeme-li věc psychologicky, budeme moci poznat následující: Bude-li mít to, co žije ve vzpomínkových silách věrnou podobu, pak zde můžeme vytvořit něco, co již nemusí být pouhou vzpomínkou. To, oč právě v tomto okamžiku běží, je poznání, že psychologické studium vzpomínek nás může poučit, jak lze duševní sílu, žijící ve věrném vzpomínání, přeměnit v něco jiného. K takové přeměně však může dojít jen tehdy, pokud původní vzpomínková síla není kontaminovaná silami obojího druhu zkruslování. A právě tím, že z ní umíme udělat také něco jiného, je tato původní vzpomínková síla ještě více puzena k vnitřní činnosti a pravdivosti.

Jak již bylo řečeno, můžeme vyvíjet opakované úsilí o snadno přehledné představy (imaginace), které lze sestavit z jejich jednotlivých částí a na které lze pohlížet podobně, jako na matematické

představy. Takové představy můžeme do svého vědomí nejen vsunout, ale také je ve vědomí podržet a spočívat na nich. Nesmíme na nich ovšem spočívat snad proto, že jsme jimi fascinováni, ale tak, že tento vztah spočívání můžeme ze své vnitřní vůle kdykoliv sami vyvolat a udržovat. Jen tak můžeme zvolna dospět k možnosti tento vzpomínkový proces přetvořit v něco jiného, co jsme dříve neznali. Jak jsem již řekl, příslušné podrobnosti jsou uvedeny nejen v již jmenované knize a také v mé „Tajné vědě v nástinu“.

Pokračujeme-1 i s takovým cvičením dostatečně dlouho - jak dlouho je pro koho zapotřebí, je zcela individuální - a máme-li možnost vynakládat na ně dostatek vnitřně duševní energie, pak právě dospějeme k prožívání obrazů, které jsou vzhledem k obraznému duševnímu životu naprosto rovny vzpomínkovým představám. Znenáhla jsme si tím osvojili schopnost žít v takových imaginacích, zprvu nikoli podle obsahu, které jsme si sami utvořili. Pak tato schopnost přechází v jinou. Pak také, jestliže si nadále udržujeme, chtěl bych říci, onu matematickou duševní náladu, můžeme mít o těchto imaginacích vždy naprosto jasno, zda jsme touto představou pobláznění, jako nějakou sugescí či autosugesci, nebo jsme-li v odpovídající duševní náladě zcela z vlastní vůle. Tím dospíváme ke schopnosti mít takové představy, která mají formálně charakter vzpomínkových představ, avšak stupňovaně intenzivnější.

Výslovně poznamenávám, že tyto imaginativní představy mají zpočátku charakter vzpomínkových představ. Plnější, napojené jaksí intenzivnějším prožíváním se stávají až skrze inspiraci. Zpočátku mají tedy zcela charakter vzpomínkových představ, na rozdíl od vzpomínek však víme, že se jejich obsah nevztahuje na nijaké zážitky prodělané v minulosti, od našeho narození. Tak jako vzpomínkové představy obrazně vyjadřují minulé subjektivní zážitky, tak imaginativní představy obrazně vyjadřují něco aktuálně objektivního. Víme naprosto jistě, že tyto objektivní představy na žádný způsob nespádají do oblasti vzpomínkových představ. Také však máme jasné vědomí o tom, že v těchto imaginacích máme něco, co má silnou vnitřní reálnost. Současně jsme si však také plně vědomi, že tyto vnitřně objektivní obrazy, tyto obrazy nějaké vnější skutečnosti, jsou právě jen pouhými obrazy. Zde jde tedy o to, získat vzhled do toho, co je obzvlášť důležité právě u vzpomínkových představ, jež mají-li být čisté, nesmějí být proniknuty ničím cizorodým, zkruslujícím.

V několika přednáškách ovšem nelze vylíčit vše dopodrobna.

Nyní chci daný postup popsat vnějškově (z hlediska fyzické organizace). Nejdříve získáme jakýsi náhled, jak si vlastně tvoříme představu na základě vnějšího zážitku. Pozorujme, jak potom představa v určitém smyslu přechází do organismu, jak v jeho nitru, řečeno zcela abstraktně, má své pokračující bytí a jak odtud může být zase vynesena v podobě vzpomínkové představy.

Pozorujeme určitou závislost mezi tím, co žije ve vzpomínkách, a odpovídajícím stavem lidské fyzické organizace. Naše vzpomínky jsou závislé na naší organizaci až dolů, až do jejích fyzických stavů. Vlastní organizaci předáváme to, co jsme prožili, a mohli bychom nyní dopodrobna líčit, jakými osudy tyto předané obrazy zážitků v lidské organizaci procházejí. To by však byla už duchovně-vědecká kapitola. Ale jakkoliv má náš organismus účast na přijetí toho, co pak žije dále jako vzpomínka, jakkoliv má účast na jejím obsahu, přece, mají-li být vzpomínky čisté a věrné, se jeho účast musí omezit natolik, aby k obsahu vzpomínek nic nepřidával. Jakmile jsou představy zážitků utvořeny, nesmi do těchto vzpomínek dál už nic jiného vplývat.

Komu je tato nutnost v životě vzpomínek naprosto jasná, ten také může rozlišovat. Ten ví, co znamenají obrazy, které v jeho vědomí vystupují s formálním charakterem vzpomínkových obrazů, jejichž obsah se však nijak nevztahuje k něčemu osobně v minulosti prožitému, které se od svého počátku od všeho osobně prožitého naprosto liší. A v tomto prožívání samotné imaginace se ukazuje, jak vlastní duševní sílu nutně potřebujeme učinit mocnou, jak ji stále více a více musíme zesilovat.

Neboť, co tu vlastně musíme dělat? Obvykle naše přirozeně vyvinutá organizace přejímá představy, které jsme si během života tvořili, a ty nám pak zpětně zprostředkuje jako vzpomínku. To znamená, smím-li se tak vyjádřit, že naše životní vzpomínky neklesají do beze dna, ale jsou naší organizací udržovány, aby mohly být časem opět vyzářeny zpět při vzpomínání. Jenže u imaginovaných představ, na rozdíl od vzpomínek, tomu takto nesmí být!

Imaginativní představy nesmíme ve svém nitru nikam ukládat, ale musíme být s to je svými vnitřními duševními silami vždy znovu a znovu konstruovat (konstruovat, zapomínat a znovu konstruovat). Právě k tomu je nutné, abychom si osvojili to, co nás v představování (i v zapomínání představ) dělá silnějšími, než je obvykle zapotřebí k zachycení a udržení týchž představ ve formě vzpomínek. K dosažení takových schopností existují různé prostředky, jak jsem je popsal v již jmenovaných knihách.

A ještě něco chci uvést. Z toho, co nyní řeknu, poznáte existující souvislost mezi tím, co jsou základní podmínky anthroposofického bádání a tím, co jsou rozličné požadavky života, které dnes jednoduše musejí vyjít z anthroposofické duchovní vědy.

Ten, kdo se vůči vnějšímu světu staví tak, že jeho dojmy, jak se také říká fenomény, nechá nejdříve přistoupit ke svým smyslům a potom pomocí svého rozumu o těchto fenoménech všelijak hloubá, což může být mnohdy velmi zajímavé, ten jen stěží najde sílu k imaginativnímu představování. V této souvislosti jsou mnohé děje novějšího intelektuálního života toho druhu, že imaginativní sílu přímo potlačují. Fenomény vnějšího světa, jak se uskutečňují v minerálně-fyzické říši, svým rozumem zpravidla pouze nespojujeme, neboť svého rozumu nepoužíváme jen jako prostředku ke spojování fenoménů, ale hledáme jím, co za fenomény vlastně vězí. To znamená, že chceme stavět na samotných fenoménech a to, co za nimi vězí, svým rozumem konstruujeme, jako své představy (spekulace). Tím vlastně již samu možnost nabytí imaginativních schopností ničíme.

Snad tu smím použít následující přirovnání. Možná jste se již více či méně zabývali tím, co lze ve smyslu Goethova světového názoru nazvat fenomenalismus.

Goethe totiž dokonce již při pořádání svých experimentů i při svých pozorováních používal rozumu zcela jiným způsobem, než se ho zpravidla používalo v právě uplynulé fázi novějšího myšlení. Goethe používal rozumu tak, jak ho jiní - nyní přijde ono přirovnání, jehož tu chci použít - používají snad alespoň při čtení. Číst totiž znamená, že z mnohosti jednotlivých písmen sestavujeme jednotné celky, abychom rozřešili záhadu, kterou jednotlivá písmena v řadě za sebou představují. Kdo umí číst, toho snad ani nenapadne říkat: Tady za sebou následuje „v, o, d, a“. Podívám se tedy nejdříve na „v“, které mi ovšem jako takové nic neříká. Musím tedy pátrat po tom, co za tímto „v“ vlastně vězí. Za tímto „v“ patrně vězí něco tajemného, skrytého jaksi v jeho pozadí, něco, co se mi jako „v“ projevuje, co mi „v“ jaksi zprostředkovává.

Jenže ten, kdo umí číst, ten nic takového nedělá. Ten se naopak snaží spojit jednotlivá písmena v celek, ten prostě čte. Právě takto to Goethe dělal také s jednotlivými jevy vnějšího světa. Goethe nevzal například nějaký světelný jev a nefilosofoval o něm, jaké kmitočty za ním, kdesi v pozadí, mohou vést. Goethe nepoužíval rozumu k tomu, aby spekuloval, co se za kterými jevy může skrývat, ale používal rozumu právě jen k tomu, k čemu ho používáme, když čtením spojujeme písmena ve slova. Goethe používal rozumu jen k tomu, aby fenomény seskupil, aby mu jejich vzájemné souvislosti dávaly smysl, aby je v jejich spojení mohl číst.

Jinými slovy, chtěl bych říci, používal rozum jako prostředku ke kosmickému čtení v pozorovaném fyzicko-minerálním fenomenologickém světě. Proto nikdy nemluvil o nějaké věci o sobě, nemluvil o ničem, co bychom museli hledat za jednotlivými fenomény (jevy), co by za nimi stálo.

(poznámka překladatele: J. W. Goethe „Průpovědi v próze“: „Jen nic nehledejme za fenomény, ony samy jsou naukou!“)

Tím však také dospěl, vycházející z prafenoménů, které snad mohou být srovnány s písmeny minerálně-fyzického světa, ke složitějším jevům, které hledal buď pozorováním, nebo šije sám sestavil v experimentu. Goethe četl to, co je rozprostřeno v prostoru a v čase, a proto používal rozumu zcela záměrně nikoliv k hledání něčeho za fenomény, ale k systematickému pozorování jevů v jejich souvislostech, to je tak, aby nevyjasňovaly a nevyjadřovaly jen samy sebe, ale nějaký celek, který v přírodě již existuje, nebo je uměle sestaven v experimentu. Goethovi má být rozum v první řadě tím, co pořádá experimenty a v druhé řadě tím, co seskupuje jednotlivě pozorované fenomény tak, aby se mohly vyslovit společně. Osvojíme-li si takový způsob nazírání na fenomény a stále víc a víc ho zdokonalujeme, pak tímto přístupem k vnějšímu světu můžeme vyjít i nad samotného Goetha, neboť on stál teprve na počátku tohoto způsobu myšlení.

Takto si osvojíme jakýsi pocit sounáležitosti, dokonce i zážitek souvislosti s fenomény. Vžíváme se tím také mnohem intenzivněji do fenoménů, než používáme-li rozumu nejdříve k tomu, abychom samotné fenomény jaksi prokoukli a hledali za nimi něco, co je ve své podstatě vlastně jen náš vlastní výmysl. Přirozeně se to, co nyní říkám, týká jen toho, co je opravdu vymyšlené.

Jde tedy o to, cvičit se ve fenomenologii, učit se čistému srůstání s fenomény vnějšího světa, takže znenáhla dospějeme ke zcela určitému pocitu, že jsme s nimi skutečně spojení. Pokud jsme si uvedeným způsobem skutečně osvojili schopnost takto srůstat s fenomény jako takovými (bez spekulování o nich), pak když si na fenomény vnějšího světa vzpomene, vystoupí naše vzpomínka jako plně nasycený obraz, zatímco vzpomínky většiny lidí současné kultury jsou zpravidla pouhé prázdné abstraktní pojmy.

Nejsme-li odkázáni na vzpomínky v podobě představ pouhých pojmů, které jsou do vědomí tlačeny jaksi z podvědomí, máme-li skutečně schopnost tvořit plně obrazné vzpomínky, pak také dospějeme k následujícímu: Řekněme, že jsme si jako malí darebové hráli tím či oním způsobem, že jsme někoho tak či onak škádli. Vzpomínáme-li na to nyní, vidíme se, jak to děláme ve skutečně živém obraze. Jak někoho taháme za ušní lalůček, jak mu dáváme pohlavek atp. Nyní zde již nevystupují jen vybledlé vzpomínky, ale skutečně ostře ohraničené obrazy. Udržujeme si však i vůči nim odstup, jako vůči obvyklým vzpomínkovým představám. Na druhé straně však pozorujeme, jak při takovém živém vzpomínání roste náš zájem o vnější svět, jak, chtěl bych říci, v těchto obrazech vniká do našeho vědomí intimní soužití s vnějším světem i s těmi nejmenšími detaily. Náš zájem tu neroste snad proto, že jsou to naše vzpomínky, ale protože vystupují, chtěl bych říci, tak objektivně, není-liž pravda, jako samotný přímý zážitek. Dospějete-li k tomu, pak mi budete rozumět.

Moje vyjadřování je tu do jisté míry omezeno nedostatkem vhodných výrazů, neboť naše řeč dnes ještě nedisponuje obecně použitelnými slovy k tomu, o čem tu jde. Proto mnohdy nezbyvá, než se věc pokoušet vyjádřit všelijakými groteskními slovy.

Jsme-li s to pociťovat, že takové plné vzpomínky můžeme mít, stane-li se náš duševní život ve výrazných obrazných vzpomínkách tak živý, jako je jinak jen ve smyslových obrazech přímého prožívání vnějšího světa, pak jsme správným způsobem vystupňovali síly potřebné k tomu, abychom si ve vědomí sjednali to, co jsou imaginativní představy. Pak také můžeme přikročit ke cvičení odstranění imaginací, takže se po nich znovu a znovu noříme do prázdného vědomí.

Libovolným zpřítomňováním a odstraňováním těchto představ vyvoláváme v našem vědomí (meditování a koncentrování) určitý rytmus a také narůstající ožívování pocitu vnitřní svobody. Vyvoláme tím velmi silnou vnitřní pohyblivost duše, která je naprostým opakem duševního stavu psychopatů všeho druhu. To znamená, že ti, kteří to, co zde právě popisují, srovnávají s nějakými psychopatickými stavy, ti právě ukazují jen na to, že o věci nemají nejmenší představu.

Nuže, dejme tomu, že jsme skutečně dospěli k zesílení zapomínání, že onu, řekněme, negativní vnitřní činnost, probíhající při obvyklém zapomínání zcela bezděčně, dokážeme nyní skutečně vykonávat a usměřňovat úmyslně sami. V takovém případě pak pozomjeme, jak to, o čem jsme dříve věděli, že je to jen obraz skutečnosti, že je to imaginace, jak se to nyní naplňuje něčím, o čem můžeme říci: To, co zde vystupuje v obraze, je plně skutečné, je duchovní realita. Tu jsme právě dospěli k již zmíněné propasti, přes kterou nám jaksi z druhé strany bytí září vstříc ona duchovní realita, která je přece spolu-včle- něna také veškeré vnější fyzické realitě.

Zde vidíte, proč vlastně bylo zpočátku nutné, abychom si jasným způsobem (matematizováním) osvojili smysl pro vnější svět, smysl, který musíme mít, abychom uměli správným způsobem zacházet také s imaginacemi. Kdo chce o fenoménech vnějšího světa jen teoretizovat, kdo je chce pronikat jen zdánlivě, aby za nimi vyspekuloval údajnou pravou skutečnost, tomu se nebude dostávat sil k vypěstování schopnosti imaginace a ke správnému zacházení s imaginacemi.

Dospějeme-li konečně k přechodu od života imaginativního k životu inspirovanému, to je k takovému prožívání reality duchovního světa, jakým jsme dosud prožívali jen fyzický svět prostřednictvím smyslů, pak si můžeme říci: Ano, vlastně teprve nyní rozumíme tomu, co vlastně znamená vzpomínka. Vzpomínka znamená, že se naše představy minulých zážitků noří do našeho organismu, kde působí jako jakési zrcadlo, v němž se zrcadlí předměty nalézající se před zrcadlem.

Ač jsem to vyjádřil pomocí analogie, která je pouhým přirovnáním, přece je to víc než přirovnání. Takto zrcadlené vzpomínkové obrazy nejsou jen pouhými představami, ale mají zcela reálný obsah, jsou plně skutečné. Zatímco organismus udržuje to, co jsme si představili v minulosti, zrcadlo odráží (zrcadlí) to, co je aktuálně před ním.

Tím je dána člověku možnost, aby přirozeně nevědomé zrcadlení proměnil v uměle vědomé, aby dal ze svého organismu, především z nervového organismu, zrcadlit to, co svěřil své vzpomínce.

Nyní můžeme říci: To, co organismus přijal jako vzpomínkové představy, to udržuje takovým způsobem, že tak jako nemůžeme vidět za zrcadlo, tak nemůžeme vidět ani za své vzpomínky. Díváme-li se tedy vnitřně na své vzpomínky, tu nabýváme dojem, že jsou to právě naše vzpomínky, co nám brání v pohledu do sebe sama. Tak, jako nemůžeme vidět za zrcadlo ale jen na zrcadlo, s jeho obrazy zrcadlených předmětů, tak přes své vzpomínkové obrazy nemůžeme proniknout do svého nitra.

To, co vám říkám, je přirozeně pouhé přirovnání. Toto přirovnání však opravdu líčí skutkovou podstatu věci. To, podívejte se, si plně uvědomíme až v okamžiku, kdy se nám skrze imaginaci projevují inspirace, jež jsou obrazy aktuálních duchovních skutečností skrytých dosud „za zrcadlem“, nyní však pro ně naše vzpomínkové zrcadlo odpadlo. Teprve nyní, když se naše imaginativní představování pozvedne k inspirovanému, teprve nyní máme možnost pohlédnout sami do sebe, prohlédnout sami sebe. Teprve nyní se lidské nitro projeví našemu vědomí, teprve nyní projeví to, co je jeho duchovním aspektem.

Co zde takto vlastně poznáváme?

Čteme-li například mystiky, jako je Svatá Tereza (z Avily 1515- 1582), Mechthilda z Magdeburku (kol 1212-1280) atp., tu často dostaneme - z určitého hlediska naprosto právem - mimořádně krásné představy, které nás mohou vpravdě přivést do zbožné nálady. Pro toho však, kdo začne prohlédat, jak jsem tu o tom mluvil, pro toho přestane být mystické nazírání tohoto druhu zbožným. Neboť ten, kdo k vnitřnímu nazírání nedospívá v abnormálních stavech vědomí, jako je tomu u mlhavých mystiků, ale vylíčeným stupňováním svých poznávacích schopností, ten se také víc naučí. Naučí se líčit nejen to, co se mu v určitém okamžiku zjeví jako Mechthildě či Svaté Tereze, ale naučí se líčit také to, co poznal jako nitro lidské organizace. Nechť se to, co nyní kladu namísto mlhavých vizí jeví mlhavým mystikům jakkoliv střízlivě strohé, přece je to pravda, o kterou se musíme snažit, chceme-li mít reálné poznání, nikoliv jen vnitřní opojení mystikou.

Nuže, jakmile vzpomínkové zrcadlo odpadne, učíme se vnitřně nazírat duchovní základ plic, bránice, jater, žaludku atd. Učíme se vnitřně poznávat nejen lidskou organizaci, ale v podstatě také to, co v abnormálních stavech vědomí vnitřně nazírali mystikové jako Mechthilda z Magdeburku nebo Svatá Tereza. Jim se však to nazírané jaksi halilo do všelijakých mlh, takže vlastně líčili především tyto mlhy, skrze něž musí pravý duchovní badatel proniknout dál.

Pro člověka, který nemůže přistoupit na duchovní vědu, by bylo, chtěl bych říci, přirozeně šokující - přijměme to jako hypotézu - kdyby mu, po předčítání vznešených kapitol Mechthildy z Magdeburku, pravý duchovní badatel řekl: Ano, to skutečně můžeme vidět, nazírá- me-li vnitřně svá játra, ledviny a tak dál. Nic naplat, je tomu opravdu tak.

Tomu, kdo chce mít vše mlhavě vznešenější, říkám: Ano, tak se věci jeví. Pro toho však, kdo věc zcela prohlédne, začíná teprve ten správný vztah k vlastním tajemstvím reality. Ten se nyní učí pravdivě poznávat, z jak hlubokých základů vzešlo vše, čím je lidská organizace. Nyní se učí poznávat, jak málo toho víme o lidských játrech, ledvinách a jiných orgánech, pokud na lidskou organizaci pohlížíme jednostranně zvenčí (povrchně), pokud do ní pouze řežeme jako do pitvané mrtvoly nebo do operovaného živého těla.

Zkrátka, existuje možnost, prohlédnout lidskou organizaci nejen povrchně, z její vnější materiální stránky, ale také vnitřně. Při vnitřním nazírání pak máme ve vědomí duchovní entity. Tehdy máme ve vědomí dokonce takové duchovní entity, které nám ukazují, že člověk, jak tu se svojí organizací stojí, není bytostí stojící ve světě osamoceně, není bytostí, kterou lze zcela obsáhnout jen v rámci její kůže.

V podstatě je tomu tak, že vnitřním způsobem poznávání učiníme následující objev: Tak jako kyslík, který byl před chvílí ještě venku, máme nyní v sobě, pracuje nyní v nás, tak i to, co bylo před časem v kosmu, pracuje nyní v nás jako naše vnitřní organizace, jako játra, ledviny atd. To vše je utvářeno z kosmu, neboť to souvisí s kosmem, i když na rozdíl od dýchání to má rytmy rozložené na delší časová období. Chceme-li rozumět tomu, co žije v játrech, ledvinách, v žaludku atd., tu musíme pohlížet na kosmos a na jeho konstituci obdobně, jako musíme pohlížet na kosmos s jeho atmosférickým vzduchem, chceme-li rozumět tomu, co se vlastně skrývá za substancí, která pracuje v plicích, v krevním oběhu atd.

Postoupíme-li skrze pravé duchovní bádání kupředu, tu poznáváme nejen úzce ohraničené obrazy jednotlivých lidských orgánů, nýbrž učíme se jim rozumět v širších souvislostech. Tu poznáme, jak lidská organizace souvisí s kosmem.

Nyní je zvláště důležité, abychom nepřehlédli, že dospíváme k zážitku, který vám zde mohu předvést, chtěl bych říci, jen v symbolickém obraze. Shrňme-li vše, co jsme v těchto dnech a hodinách sledovali, můžeme si utvořit následující představy:

Naše smysly jsou, jak jsem již řekl, v určitém vztahu zálivy, jimiž do nás vtéká vnější svět se svým děním. Tyto smysly pak pokračují do našeho nitra nervovou soustavou. A popsal jsem již také, jak člověk znenáhla dospívá ke schopnosti nahlížet subjektivně onu činnost, která navazuje na smysly více uvnitř naší organizace, onu formující a tvořící činnost, která od našeho narození působí na naši nervovou soustavu.

Tuto formující činnost máme v subjektivních obrazech, jako zpětný pohled na dosavadní život, na životní panorama. V konfiguraci nervové soustavy poznáváme skutečnost, že tato nervová soustava sama o sobě představuje zevně fyzicky-smyslově realizované obrazy toho, co je vlastně duševně-duchovní. Můžeme tedy říci, že nejdříve prožíváme smyslové obrazy, jako přirozené imaginace a následně, jak se tyto obrazy vyžívají ve formování nervové substance. Přirozeně to tak musíme brát jen v hrubém smyslu slova, neboť nervová soustava byla přece do značné míry vyvinuta už před narozením. Ale v podstatě tu platí, co říkám. Zítřka o tom budu ještě mluvit.

Takže tedy můžeme říci: Ano, zde dovnitř pokračuje ona činnost, která se vrývá do nervové soustavy, a pozorujeme zcela přesně, jak zde tato činnost pokračuje. Pro ony části nervové soustavy, které jsou již zcela vyvinuty, probíhá opakované vrývání v již daných nervových drahách, pro ty části, které jsou ještě plastické, zejména v dětství, probíhá toto vrývání jako tvoření nervových drah, plynoucí ještě z přirozených imaginací. Naproti tomu je tu ostatní lidská organizace, o níž budu ještě mluvit, jako svalstvo, kosti nebo jiní nositelé toho, co je nervová soustava, je tu celek organického tkaniva. A pak můžeme prožít něco nového. Abych vám lépe objasnil povahu tohoto zážitku, chtěl bych vám vyprávět následující:

Svého času jsem konal cykly přednášek pod názvem „Anthroposofie“.

(poznámka překladatele: Dvanáct přednášek „Anthroposofie, Psychosofie, Pneumatografie“, Berlín 1909, 1910, 1911. První čtyři přednášky o „Anthroposofii“ 23.-27. října 1909, v průběhu generálního shromáždění německé sekce theosofické společnosti.)

Tedy jsem o anthroposofii přednesl tolik, kolik mi vyplynulo z mého duchovního bádání. Z toho vzešel požadavek, aby tyto přednášky vyšly tiskem. Pustil jsem se tedy do jejich sepsání, čímž se z toho stalo zase něco jiného. Ne, že by bylo něco změněno v tom, co bylo původně jen přednášeno, ale tu a tam bylo nutné přidat bližší vysvětlení a také bylo nutné, věci formulovat přesněji. To si vyžádalo celý rok, po jehož uplynutí se mělo opět konat generální shromáždění společnosti (Berlín - listopad 1910) a vzešel požadavek, aby se na něm vytisknuté přednášky o „anthroposofii“ prodávaly. To znamenalo, že musí být hotovy. Proto toto příští generální shromáždění jsem ohlásil jiný přednáškový cyklus a první archy „Anthroposofie“ jsem poslal do tiskárny, kde byly ihned vytištěny.

(poznámka překladatele: Čtyři přednášky z 1.-4. listopadu 1910 vyšly pod názvem „Psychosofie“ ve svazku „Anthroposofie, Psychosofie, Pneumatografie“)

Myslel jsem nyní, že budu moci psát dál a po nějakou dobu jsem také psal. Při tom se však stále více a více ukazovala nutnost, připojovat další a další přesnější vysvětlování. Celá věc končila vytištěním velkého počtu archů, toho, co bylo napsáno. Jeden arch (tiskařský arch o 16 stranách) přitom vyšel tak, že z jeho šestnácti stran bylo naplněno jen, domnívám se, třináct nebo čtrnáct. Zbylé stránky zůstaly bílé a já jsem tedy musel psát dál. V určitém okamžiku jsem si však řekl: Abych skutečně dovedl věc do konce, jak bych ji po roce práce chtěl mít, k tomu je nutné, abych vytvořil přesnější způsob představ. Byly tu také jiné důvody pro celou věc, ale nyní vám chci uvést jen jeden z nich.

(poznámka překladatele: viz: Rudolf Steiner - Marie von Sievers „Korespondence a dokumenty“, dopis Rudolfa Steinera Eduardu Se-landerovi, „Hranice poznání přírody“, osm přednášek Dornach 1920.)

Nuže, přišel čas, v němž jsem si řekl: Je nutné, abych vytvořil zvláštní vypracování inspirovaného imaginativního poznání a použil tohoto způsobu poznání právě k řešení daných anthroposofických otázek. Dal jsem se tedy do toho, avšak nejdříve jsem udělal něco negativního. Nechal jsem celou „Anthroposofii“ ležet tak, jak byla tehdy vytištěna v mnoha arších, dodnes tak leží.

(poznámka překladatele: Tyto tiskové archy byly poprvé uveřejněny z pozůstalosti pod názvem „Anthroposofie - fragment“ roku 1951. Nové vydání, rozšířené o nově nalezené texty, vyšlo v souborném vydání v Dornachu 1970.)

Myslel jsem si, že pokračování nejdříve důkladně probádám. Při tom jsem se důkladněji seznámil s něčím, co bych vám nyní chtěl vyložit. Mohu vám to však vylíčit pouze schematicky. Ale to schematické je velký souhrn vnitřních zážitků, které jsou vlastně poznávacími metodami k prozkoumání člověka.

Stále jasněji se totiž ukazovalo, že Anthroposofii, jak byla tehdy zaměřena, můžeme dokončit teprve tehdy, až v tom, co zde ve vnitřním zření skutečně pozoatjeme jako duchovně-duševní činnost pracující v nervové soustavě, až v tom dospějeme dostatečně daleko, až v tom dospějeme k určitému bodu. Tento bod se vlastně nachází, pojato schematicky, na vertikále, současně hodně nahoře a hodně dole. Dojdeme-li k tomuto bodu, tu zřetelně pozorujeme, jak se duchovně-duševní činnost, postupující z vnějšku do nitra, jak ji chápeme pomocí imaginací a inspirací, jak se v tomto bodě kříží (poznámka zmp: Křížení při přechodu z venčí do nitra i obráceně, lze v principu naznačit schematicky tak zvanou lemniskátou ?). Budeme-li kteroukoliv ze smyček lemniskáty obkreslovat z její vnější nebo vnitřní strany, dostaneme se překřížením na druhou stranu - z venčí dovnitř nebo z nitra ven. Anatomicky něco takového patrně naznačuje překřížení očních nervů). Jenže následkem tohoto křížení nejsme ve svých inspirovaných imaginacích svobodně činní. Před tím jsme v tom sice také nebyli zcela svobodní, jak jsem již vylíčil, nyní se však stáváme ještě méně svobodnými. Nyní pozoaijeme, že se celá věc proměňuje. Nyní dospíváme k tomu, že jsme ve svém imaginativně-inspirovaném představování jaksi pevněji fixováni. Konkrétně řečeno, jestliže v inspirovaném imaginativním představování zachytíme něco, co je pro oko smyslový vjem a jeho rozumové pokračování, dospějeme tím k inspirované imaginaci zrakového orgánu. Dospějeme-li tedy k tomu, že se takovou proinspirovanou imaginací chopíme zrakového orgánu, a tato činnost pak pokračuje do nitra, kde nastává zmíněné křížení, pak činností, s níž jsme nejdříve obsáhli oko, obsáhneme nyní jiný orgán, jímž je v podstatě ledvina.

(poznámka překladatele: Viz osmnáct přednášek Stuttgart 1921 pod názvem „Poměr různých přírodovědeckých oborů k astronomii“ - konec 15. přednášky.)

A tak je tomu také s ostatními orgány. Shledáváme vždy, když pokračujeme v této imaginativně-inspirované činnosti do nitra člověka, že to, co jsou právě už hotové orgány - alespoň ve svém základu úplně hotové již při narození - to lze jaksi obsáhnout inspirovanou imaginací a takto lze pokročit ke skutečnému vnitřnímu nazírání lidského organismu.

Je tomu již mnoho let, co jsem měl tyto docela zvláštní obtíže, totiž vypořádat se s uvedenou tehdy vypracovanou metodou. Tehdy jsem totiž neměl dopsat pouze knihu „Anthroposofie“, ale měl jsem konat také ještě jiný přednáškový cyklus, který rovněž potřeboval zkoumání, takže si můžete představit, že to nebylo vůbec snadné.

Musím se ještě zmínit, že zmíněné vnitřní bádání je o to obtížnější, že jsme na jeho počátku stále odráženi zpět. Abychom v něm mohli vůbec pokračovat, musíme své vnitřní síly velmi intenzivně udržovat koncentrované. Musíme být znovu a znovu skutečně odhodláni, chtěl bych říci, navyšovat duševní síly představování, činit síly vnitřní práce na lásce k vnější přírodě intenzivnějšími. Jinak budeme jednoduše vždycky snadno odraženi zpět. Jinak pozorujeme, jak vcházíme do sebe, a jak jsme vždy znovu vrženi nazpět, jak namísto toho, co bych chtěl označit pohledem dovnitř, se nám vlastně dostává něčeho nežádoucího. Zkrátka, musíme překonávat něco, co se zde rozvíjí jako zpětné odrážení.

Nuže, tento příběh jsem vám chtěl vyprávět z toho důvodu, že duchovní badatel může upozornit také na obtíže, s nimiž musí zápasit při řešení problémů duchovního bádání. V letech, která pak následovala po události, o níž jsem vyprávěl, byl můj čas bohužel vyplněn vším možným. Zvláště v posledních letech. Takže to, co bych měl vlastně označit za zvláště nutnou, vlastně nezbytnou činnost, jakou je dopsání zmíněné „Anthroposofie“, to nebylo možné uskutečnit. Vždy, když se poněkud naskytne možnost v této „Anthroposofii“ pokročit, mě zaneprázdní něco jiného. Hned je nutné to či ono, například se musí konat to či ono zasedání, v tom či onom oboru naší nynější činnosti atp. To vše jsou věci, které jsou samozřejmě také naprosto nutné.

Ale jedno by se už skutečně mělo udělat. Totiž, aby byl stále větší a větší počet osobností, jež by s námi na anthroposofických a sociálních úkolech aktivně spolupracovaly. Aby se poněkud ulehčilo nečetným osobnostem pracujícím v ústředí, čehož mají velice zapotřebí. Jsou totiž nuceni vynakládat síly, jichž se jim nedostává, na činnosti, které je odvádějí od rozvíjení plodné práce na úkolech, které mají především zabezpečovat. Je více než zapotřebí, aby se někdo jiný zabýval zejména vším nevěcným, co v současnosti přichází zvenčí, ze strany různých nepoctivých lidí. Aby se někdo jiný zabýval míznými špinavostmi či pomluvami, proti nimž je třeba zejména v naší současné době rázné obrany. Je nutné, aby se lidem, kteří chtějí být svobodní, a kteří jsou dnes tak sugestivně ovlivňováni zmíněnými negacemi života, aby se jim dostalo podpory v tom, co je nutné pro vypracování anthroposofického světového názoru a pro vplývání anthroposofického myšlení do sociálního života.

Podívejte se. Pokud si činíte představy, představujete-li si, pak tím v podstatě tady nahoře (v hlavě), chtěl bych říci, zřítelí spíše v abstraktní formě, co se dole (v ostatním těle) vpřadá do příslušného orgánu, který zde už ve své sevřené podobě konkrétně je. Pak budete také moci uvážit, že v takovém prohlédnutí lidského organismu spočívá něco, co může být také mostem k praktickým činnostem, které musejí mít základ v pozorování člověka a v jeho vztahu ke světu.

Upozornil jsem vás už v jiné souvislosti, jak jinak se učíme poznávat, vypěstujeme-li si vnitřní imaginaci. Jak se učíme poznávat nejen smyslovou sféru a její pokračování do nervové soustavy, ale také svět rostlin. Pokročíme-li také k inspiraci, pak můžeme rozvinout takové duchovní bádání, jímž poznáváme zprvu všechny síly působící ve světě zvířat. Poznáváme však také mnohé jiné, co má ve světě zvířat pouze svůj vnější fyzicko-smyslový výraz. Zejména se učíme poznávat povahu dýchací soustavy, a v souvislosti s ní pochopíme také její vnější utváření. Jak již bylo řečeno, vnější utváření dýchací a cirkulační soustavy není ve své vnější konfiguraci podobné životu představ, jako je tomu u nervové soustavy, která, jak jsem vám tu včera ukázal, je životu představ tak podobná, že ji dva lidé, zaujímající různá stanoviska, mohli nakreslit v podobných obrazcích.

Poznáváme-li takto, paralelně, vnější svět v jeho různých říších i nitro člověka, když takto poznáváme člověka v souvislosti s jeho okolím, objevíme tím mezi člověkem a vnějším světem velmi mnoho konkrétních vazeb. A zítra chci dodat, co vše nám toto vnitřní poznání může přinést pro další vystižení celé podstaty a povahy člověka. Především se tím otevírá možnost vystihnout vztah podstaty nějakého orgánu k tomu, co se vyskytuje v říši přírody, a racionálním způsobem tak najít přechod od zduchovnělé fyziologie, ke skutečné terapii. Zde se naskytuje možnost, znovu vytvořit to, co bylo kdysi získáno vnitřním instinktivním nazíráním. Mluvil jsem o soustavě jógy a mohl bych uvést i jiné, starší soustavy, jimiž byla instinktivně dětským způsobem zřena souvislost člověka s okolím. Z těchto dávných dob pocházejí v podstatě terapeutické návody, které, dodnes, byť i poněkud pozměněny, přece jen patří stále v terapii k tomu neplodnějšímu. Vytvořit terapii způsobem, jak je jí zapotřebí, je možné jen duchovně-vědeckou cestou. Jen vystižením souvislosti lidských orgánů s kosmem dostaneme skutečně medicínu založenou nejen na pouhém vnějším experimentování, ale také na vnitřním nazírání.

To jsem vám chtěl uvést jen jako příklad, jak musí duchovní věda působit do jednotlivých věd a oplodňovat je. Jak je to dnes nutné, ukazují samotné vědy, nadhazující všude nějaké otázky. Vnější empirické bádání nezahálelo a ze své strany vykonalo velkolepým způsobem mnohé, co bylo na jeho půdě možné. Vezměme například jen vnější fyziologii, vnější patologii atd. Zde všude jsou kladeny otázky.

Kdo dnes studuje tyto věci s jasnými smysly, ten ví, že otázky zde skutečně existují a že naléhavě vyžadují odpověď. Tak je tomu ostatně také v oboru vnějšího života vůbec. Zde všude jsou kladeny velké otázky, které požadují odpověď. Zkrátka, duchovní věda nechce nevidět, co velkého, triumfálního je dáno v ostatních vědách. Chce však také bádát ze své strany, z níž také vyplývají otázky. Duchovní věda chce ze své strany učit tak přesně, jak je to jen možné i v jiných vědách. Chce hledat cestu k řešení také toho, co nalézá smyslově-empirické zkoumání, chce to však řešit přece jen duchovním zkoumáním! O tom více zítra.